

Dudás oldalra lép Reisinger Attila: *A Lajta menti forradalom*, Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2016.

„Mi az, hogy változás?” – a Cseh–Bereményi páros által megfogalmazott kérdés juthat eszünkbe, ha felütjük Reisinger Attila könyvét. A két kisregényt tartalmazó kötet azt a váratlanul kezdődő, nagy erővel zajló eseménysorozatot tárja fel, amely 1956-ban Mosonmagyaróváron is alapjaiban kavarta fel az ott élő emberek életét.

Idén éppen hatvan esztendeje, hogy a Lajta torkolatánál lemészároltak 59, 85, 104, de lehet, hogy 107 magyart. Hányan vesztették életüket? Kevesen tesznek valamit is azért, hogy megtudjuk. Ha egy filmrendező végre kihívásnak érezné, hogy a film érzékeny, képi eszközeivel is megjelenítse: mi történt a forradalom napjaiban Mosonmagyaróváron, akkor minden fenntartás nélkül ajánlanám számára a kötetben szereplő *Lajta menti forradalom* és *Sötét falevelek* című műveket. Olvasásuk már önmagukban „filmese” élményt kínál. Érezzük a forradalmat megelőző nyár forró porának illatát a város menti földeken, vaksin kapisgáljuk az elmosódó alakokat október fényes ködében, s szinte saját hasfalunkhoz kapdosunk, átérezve a pribékeké züllesztett katonák golyójának borzalmas ütését, megszenvedve a gránátok végzetes robbanását.

Beszívjuk a „sötét falevelek” illatát is, látjuk, ahogy belefogóznak még az ágakba, hogy aztán aláhulljanak, kérlelhetetlenül, elkeveredve a föld sarával és a haldoklók vérével. (Hány falevél hullhatott le, hány magyar, hány fiatal maradt a laktanya előtt?) És együtt szorítjuk a véres zászlót Kardos Miklós géplakatos ipari tanulóval, megérezve a halál irtózatos ölelését.

A Lajta menti forradalom szereplői: a kisfiú, a tizenhat éves lány és a professzor nemcsak három különböző nézőpontból mondják el a történetet, de három, a tömegmészárlás történetébe egyre mélyebben bevezető lélektani, történeti lépcsőt, kapaszkodót is jelentenek. A fiúcska számára még a halványkék léggömbök vadászata jelent kihívást, élményt – erre biztatja fel egy határőr az Ausztria szomszédságában élő család sarját –, mert ha segít lefűlelni egy ilyen, „veszedelmes röpcédulákkal” teli küldeményt, akkor kitüntetés is kaphat. Később azért nem kerül komoly életveszélybe, mert csak a vérengzést követően érnek a helyszínre nagypapjával. A nagylány már súlyos, életre szóló traumát szerez. Megsebesül, míg bátyja az esztelen sortűzben életét veszíti. (Asszonykorában az-

után szentől szembe is láthatja a mézszárlásért felelős parancsnokot. Azt a Dudást, aki a regény tanúsága szerint a megbánás legkisebb jele nélkül, szenvtelenül álldogál az egykori rémtettek helyszínén.)

Míg a kisfiú beszámolóját a képesség, az illatok, a már-már mesei világ, az asszonyét a tények precíz csoportosítása határozza meg. A professzor visszaemlékezését pedig a képzett ember nyelvi gazdagsága jellemzi.

A következő regény, a *Sötét falevelek* már a hősi halottak, a bukott rendszer örökösei által ostobán legyilkolt fiatalok, a szinte még gyermek áldozatok számára állít emléket, végig lépdelve az olvasóval az utolsó pillanatokat, s megmutatva a tehetetlenül, kivérezve átélt utolsó órákat is. Kardos Miklós nem pusztán regényalak. A sortűz után kialakult, teljes anarchia során ő volt az, akit a laktanyába vittek a katonák. Majd gyakorlatilag elrejtették, magára hagyták, mire a tömeg elfoglalta az épületet. Kardos is tanuló volt. Mint azt a *Mosonmagyaróvár 1956* című könyv részletesen leírja, a helyi Mezőgazdasági Akadémia „gócpontjává vált a forradalomnak”. Az is kiderül a fenti forrásból, hogy a sortűz előtti napokban Budapestre rendelték a laktanya mintegy száz katonáját, a helyükre több más őrsről érkezők nem voltak összeszokva, helyismerettel nem rendelkeztek. Mint ha eleve az elejét akarták volna venni egy zendülésnek, a sortűzzel szembeni ellenállásnak.

Elemi erővel, szuggesztíven mutatja be a mű azt a pillanatot, amikor a felsőbb, szigorú utasításra – miszerint a laktanyát mindenképpen meg kell védenie – Dudás kiadja a tűzparancsot. A gondosan kiépített lőállás előtt tárgyal a fegyvertelen tüntetőkkal, majd egy váratlan karmozdulattal elrendeli a vérengzést. „Furcsa, oldalirányú mozgását” – ahogy félreáll, hogy ne őt ériék a golyók – több nézőpontból is megismerhetjük. Döntő pillanat volt ez. M. Kiss Sándortól tudjuk: Dudást a későbbi állításokkal szemben már október 24-én utasította felettese, Feksz László ezredes, hogy mindenáron védje meg a laktanyát. Az objektum alatt nyolc vagon lőszer és robbanóanyag volt, az épületben operatív anyagok – a hatalom által felhasznált besúgók jelentései, kémek információi.

„Mélységes mély a múltnak kútja” – Thomas Mann után most mi is belenézhetünk e regényen keresztül.

Udvardy Zoltán

